

ЛЯТИФЕЛЕР

– Вай, балам, – дей анасы, – сен энди балабан кызы олдынъ, амма, кене де къаранлыкъ одагъа бир озюнь кирмеге къоркъасынъ.

– Ёкъ, ана, мен энди ич де къоркъмайым, инанмасанъ юрь, берабер кирейик.

* * *

– Ана! Ярыкъны сѣндюрме, тюшюм яхшы корюнмей...

* * *

– Ана! Эр бир баланынъ бабасы олмакъ керек догърумы?

– Догъру, кызым!

– Айса не ичюн бизим къорантада дѣрт дане бала бар, бабамыз исе бир дане?!

* * *

Асанчыкъ бабасынен тюкянгъа бара. Сатыджы балагъа бакъып:

– Къолунъны узат, балам, санъа татлы берейим, – дей.

– Бабам узатсын, – дей бала.

– Насыл тербиели бала экенсинъ, бабанъны пек севесинъ гъалиба, – дей сатыджы.

– Бабамнынъ авучы менимкинден буюк де! – дей бала.

* * *

– Ана не ичюн зенгинлер агълайлар?

– Фукъарелер чокъ олгъаны ичюн!

– Айса фукъарелер не ичюн агълайлар?

– Зенгин адамлар аз олгъаны ичюн...

* * *

Шерьян мектептен кельген сонъ, бабасы сорай:

– Сонъ, огълум, бугунъ дерслерден насыл баалар алдынъ?

– Ташласа, баба, акъикъий эр адамлар бойле уфакъ-тюфек шейлер акъкъында лаф этип отурырлармы?!

* * *

– Ана, ана, сув олгъан къопкъагъа сычан тюшти!

– Сонъ, не яптынъ, сычанны туттынъмы, кызым?

– Ёкъ, сычанны тутсун, деп мен о къопкъагъа мышыгъымызны ташладым.

* * *

– Докътургъа бардынъмы?

– Бардым.

Сонъ насыл? Тишинъ агъырамы ёкъмы?

– Бильмейим, докътур оны озюне алып къалды.

* * *

- Эмдже, а эмдже! Сизинь ана-бабанъыз айванмы?
- Ёкъ, не ичюн бойле дейсинь?
- Я бабам сизни корьгенинен : «Анавы айван кене келеята» – деди де.

* * *

Тиш экимининь одасындан пек кескин сес эшитиле. Беш яшындаки огълу андан чыкъкъан сонъ бабасы баладан сорай:

- Пек багъырдынъ, эким агъырттымы, огълум?
- Мен багъырмадым, баба! Пармагъыны тишлеген эдим, эким багъырды!

* * *

– Асан! Сен балабан олып, не ичюн кичкене къардашына чантанъны котерип юрьмекни меджбур этесинь я?

- Мен онъа буюклерге ярдым этмекни огретем!

* * *

- Ислям! Агъаларынъ насыл яшайлар?
- Буюги эвленди, кичиги яхшы яшай!...

* * *

Мектептен кельген талебе бабасындан сорай:

- Баба, сен ич бир шейден къоркъмайсынъмы?
- Ёкъ!
- Ич, ич бир шейден къоркъмайсынъмы?
- Ёкъ дедим де!
- Айса кунъделик дефтеримни окъу да бакъ, оджапчем санъа не язып ёллады!

* * *

- Керим! Сен не ичюн тишинъни темизлемейсинь?
- Ана! Мен кирли ич бир шей ашамадым да!

* * *

- Фикрет! Не ичюн ёлда Керимнен котеклештинъиз?
- Я эвде котеклешмеге изин бермейсинъиз де!

* * *

- Ана! Чаталнен къашыкъ къары-къоджамы?
- Ёкъ, нечюн ойле дейсинь?
- Я не ичюн олмасам олар эр вакъыт софрагъа берабер чыкъалар?

* * *

- Фикрет, къач яшындасынъ?

– Якъында 8 оладжам, шимди 3 яшындам.

* * *

– Ана! Не вакъыт ярын оладжакъ?
– Бугунъ гедже юкъласанъ сонъ.
– Экинджи куню сефер кене анасындан сорай:
– Ана, шимди ярынмы?
– Ёкъ, шимди бугунъ.
– Не япсам экен, ич ярыны тутып оламайым!

* * *

– Эсап оджасы биринджи сыныф талebesинден сорай:
– Алим! Ананъ санъа бир дане джеviz берди, бабанъ да бир дане джеviz берди. Эписи олып къач дане джеvizинъ ола?
– Олар манъа джеviz бермедилер, оджам, онынъ ичюн бир шей олмай...

* * *

– Алманы багъчада не вакъыт джыймакъ яхшы? – деп сорай оджапче талебеден.
– Каравелининъ копеги багълы олгъан вакъытта, – дей бала.

* * *

Беш яшындаки къызчыкътан сорайлар:
– Алие, ананъ къайда?
– 5 дакъкъагъа деп саба къомшуларгъа кеткен эди.

* * *

– Къартана! Хораз озюнинъ хораз экенени унутса йымырта къозлармы?

* * *

– Алим сен Таирлерге барма, о яхшы бала дегиль!
– Я мен?
– Сен яхшы баласынъ.
– Яхшы ана! Айса Таир бизге кельсин.

* * *

Бир къадын локъсаханеден чыкъып эвге кельген сонъ къомшуларгъа анълата:
– Биз къыз беклей эдик, амма Алла бизге огълан бала къысмет эткен экен...
– Ана, ана! – дей янында тургъан беш яшындаки огълу, – фиш янында олса оны кене де денъштирилер.

* * *

– Огълум! Эки афта татиль бергенлер. Бош юрьгендже китапларыны окъу, мектепке баргъанда озюнге къолай олур.
– Ёкъ, ана, эки афтадан сонъ окъумайджакъмыз!

– Нечюн?
– Къышлыкъ татилге чыкъкъанда оджамыз: Балалар! Энди бир йылдан сонъ корюшеджекмиз деп айтты, – дей.

* * *

– Торуным! Аш ашамагъа отурмаздан эвель къол ювгъанларынынъ себебини билесинъми?
– Билем, къашыкъ кирленмесин, деп ювалар.

* * *

– Баба, сиз къайда догъдынъыз?
– Самаркъандда.
– Я анам?
– Ташкентте.
– Я мен?
– Кезлевде.
– Я бизлер насыл этип бир-биримизни таптыкъ?

* * *

– Анълап оламайым, насыл этип сен бир кунде бу къадар чокъ ярамазлыкъ япып этиштиресинъ я? – дей ана беш яшындаки огълуна.
– Я мен пек эрте турам да, – дей огълу.

* * *

– Кемал! Кемане чалмасыны яхшы огренсенъ санъа эр кунь бир кумюш беририм.
– Разы дегилим, бита. Эгер чалмасам къомшуларымыз эр кунь эки кумюш бермекни ишандырлар.

* * *

Бала бабасынен ёлда юръгенде бир дженазеге расткеле.
– Дженазени къайда алып кетелер баба? – дей.
– Ойле бир дюньягъа алып кетелер ки, анда не емек, не ичеджек, не де киеджек вельасыл бир шей ёкъ, – дей баба.
– Вай баба, оны бизим эвге алып келе эдилер!

* * *

– Баба эвде къавгъа насыл башлай? – деп сорай огълу бабасындан.
– Пек къолай башлай, огълум, – дей бабасы.
– Мына, дейик, бизге ананынъ бабасы кельди. Олмайджакъ шей ичюн мызмызланып башлай...
– Сус! – дей апайы, – Меним бабам сенинъ киби мызмыз дегиль.
– Мен буны мисаль оларакъ айтам. Я сен озюнь нечюн оладжакъ-олмайджакъ шейге бурнунъны тыкъа бересинъ?
– Чюнки сен айткъан лафынъны тюшюнип-ташынып айтмайсынъ. Агъзынъа кельген шейини патлата бересинъ.

– Сенинь акълынъ ёкъ! – дей акъайы ве отургъан еринден турып тышарыгъа чыкъып кете.

– Олды шуны, – дей бала, – къавгъа насыл башлагъаныны мен энди анъладым.

* * *

Дюнъяда энъ ахмакъ айван – сыгъыр. Озю сув иче, сютюни адамларгъа бере.

* * *

Къары-къоджа къавгъалашалар.

– Сени кореджек козюм ёкъ! Шимди шейлеримни джыйыштырырым да, эвден башымны алып, анамларгъа кетерим, – дей къадын.

– Не япайым, сагълыкънен бар, параны да берейим, – дей акъайы.

Шай дей де, апайынынъ огюне пара ташлай.

– Я не ичюн аз? – деп сорай апайы.

– Ананъларгъа кетиш билет парасы учь кумюш. Мен санъа беш кумюш бердим.

– Я къайтып кельмеге? – дей апайы.

* * *

Белли ки, локъсаханеге чет адамларыны кирсетмейлер. Къаиде ойле. Яш бир баба локъсаханенинь азбарында юре-юре. Апайы яткъан оданынь пенджересини тапа. Амма о эки къатлы бинанынь пенджерелери де яхшы этип къапатылгъан. Бир лаф биле эшитильмей. Эр алда яш къары-къоджа арасында лаф пек къызгъын кете.

– Огъланмы, къызмы?

– Учь бучукъ кило!

– Адыны не къояджакъ олдынъ?

– Тавукъ шорбасынен бираз алма кетирсенъ етер!

– Озюнь насылсынъ, кейфинъ яхшымы?

– Санъа бенъзей!

– Не вакъыт чыкъарыр экенлер?

– Сачлары сим-сия, эм къувурджыкълы!

Ана да, баба да пек мемнюн олып, бир-бирлерини къол саллайлар. Бу ерде лафлар эшитильмесе де, иш анда дегиль, экисинде де севинч, къуванч олгъаны корюнип тура.

* * *

– Сен, джаным, тек манъа къартанамнынъ васиет этип къалдыргъан эви ичюн эвлениджек оласынъмы?

– Ёкъ, ханым, ойле демеге утанмайсынъмы?

– Къартананъ дегиль, къартбабанъ васиет этип къалдыргъан олса да, эвленир эдим.

* * *

– Ах, меним севгилим, тюшюне-тюшюне санъа айтаджакъ зарур сёзлерни ич де къыдырып тапамайым.

– Зарары ёкъ, зарур параларны тапсанъ, манъа о да етер.

* * *

– Бугунъ сенинь догъгъан кунюнь, ханым, джанынъ не истей?

– Сен меним индже пармачыкъларымны, индже боюнчыгъымны ве назик кбулачыкъларымны унутмасанъ олгъаны...

– Х-а-а, англадым, демек санъа сабун керек, – деген фикирсиз акъай.

* * *

Сеятта булунгъан акъай омюр аркъадашына мектюп яза:

– Джанчыгъым, бу дюнья да сенден де яхшы къадын ёкъ экен. Тюневин акъшам мен бундан бир даа эмин олдым...

* * *

Иштен къайткъан акъай къадынгъа джекире:

– Кене ашамагъа ич бир шей пиширмегенсинъ. Энди ресторангъа барып ашайджам!

Къадыны озюни сыкъмайып:

– Беш дакъкъа сабыр эт, – дей.

– Беш дакъкъада не пиширеджек оласынъ шу?

– Беш дакъкъада кийин чыкъарым ве сенинънен ресторангъа кетерим.

* * *

– Санъа айтам, кимсеге дуйдурма. Тюневин автобуста Аблямитнинъ огълу Бормамбетнинъ кызынен бир отургъычта отурып кеткенлерини озь козюмнен корьдим.

– Къызгъа якъынджа отурайым деп, огълан джылышып, аякъ устюнде тургъан бир ёлджуну янына отуртты, арланмай...

* * *

Тезек ичинде баба, бала – эки къурт яшай. Бала къурт бабасындан сорай:

– Баба! Тезек ичинде яшамакъ яхшымы я да алмадамы яшамакъ?

– Эбет алманынъ ичинде яшамакъ яхшы.

– Я армутнынъ ичинде яшамакъ?

– О даа яхшы!

– Я олмаса не ичюн биз алма я да армутнынъ ичинде дегиль де, тезекнинъ ичинде яшаймыз?

– Ватан да балам, ватан! – дей баба къурт.

* * *

Язда баба-бала пляжда яталар.

– Баба! Бакъ, янымызда насыл апай ята, – дей еди яшындаки Амет.

– Ташла шуны! – дей бабасы.

– Баба! Бакъ насыл дюльбер...

– Баш кутьмесе, – дей бабасы.

– Баба! Бакъ, бутюн ели ап-ачыкъ!

– Билесинъми огълум, – дей бабасы, – ойле апакъай алмакъ ичюн яхшы окъумакъ керек...

* * *

Амет акъай озь-озюнен лакъырды эте:

Юкълагъанда мен хурулдай экеним. Бу ялан. Хурулдасам озюм де уяныр эдим даа.

* * *

Тюневин Арсланбек мырза ольген деп эшиттим. Алла рамет эйлесин. Не де олса, омрюнинъ сонъунда о да акъыллы бир иш япкъан. Баш деген шей.

Баш деген шей адамына коре хызмет эте. Мисаль ичюн Джантемир мырзанынъ башы олмаса о кок къалпагыны джемааткъа насыл косътерир эди. Демек, Джантемир мырзагъа баш деген шей, къалпакъ киймек ичюн керек.

Я молланынъ къарысына не ичюн керек? О къалпакъ киймей де. Онъа къалпакъ юк ташымакъ ичюн хызмет эте. Эллери бутюн вакъыт теспи чеккенинден, ушюр-зекят богъчаларыны башы устюнде ташый.

Энди молланынъ озюне кельсек, баш деген шей онъа эр кестен зияде керек. Сарыкъ не устюне сарыла? Фес устюне. Я фес не устюнде тура? Молланынъ башы устюнде. Демек моллагъа баш сарыкълы фес киймек ичюн керек.

Манъа исе башнынъ озю дегиль, ичи керек. Мен бу сандыкънынъ ичине бинъ бир тюрлю фикир толдурам. Олар манъа къалпакъчы Джантемир мырзагъа, моллагъа ве бунъа бенъзер къурналаргъа акъыл кесмек ичюн керек ола.

* * *

Мен Параметтен фукъаре экеним. Ялан айталар! Онынъкиси киби меним эвим де ер устюнде турамы? Тура. Онынъкиси киби меним баджамдан да тютюн чыкъамы? Чыкъа. Ойле олгъанда Параметтен меним не фаркъым бар?

* * *

Эй-эй-эй, эгер мен догъмагъан олсам, бу дюньянынъ алы не олур эди? Бу инсанлар кульмекни унутмаз эдилерми?...

* * *

– Акъай, токъта, къайда кетесинъ? – деди. Ёл къапынынъ артындан апансыздан атылып чыкъкъан Назифе.

Сами сескенип кетти ве тургъан еринде къатып къалды.

– Эшитмейсинъми? Сенден сорайым, къайда кетесинъ?

– Э-э-эвге кетем! – деди пельтекленип Сами.

– Ичтинъми? Къана, уфф де!

Сами апайнынъ айткъаныны япмагъа меджбур олды.

– Энди джеплеринъни чевир!

– Этмесе шуны...

– Сус!... Яхшы, анълашылды. Чантанъны ач!

– Я-я-яхшы, м-м-мына!

– Шашыладжакъ шей, нечюн бир шей ёкъ? – деди Назифе чантаны къарыштырып ве козьлери тап тегерекленди эм де акъайнынъ аякъларына тикильди.

– Я сен бугунъ нечюн без чорап кийдинъ? Умумен сен оны къайдан алдынъ? Бельки ойнашынъ багъышлагъандыр, а?

– Не айтасынъ шу, бугунъ байрам Март 8 байрамы. Яхшы кийин деп саба апайымнынъ озю чыкъарып берди.

– О да насыл апай? Я мен санъа кимим? – шашмалады Назифе ве о кунъде аскер киби къатайып тим-тик тургъан акъайгъа дикъкъатнен тикильди.

– Вай, багъышланъыз, мен сизни озъ акъайым беллегеним, багъышланъыз, къаранлыкъта танымадым...

* * *

- Ханым! Не ичюн сиз акъайынъызнынъ башына таванен урдынъыз?
- Чюнки эвде урмагъа тавадан башкъа шей къалмады да!

* * *

Чуллу баш келин кузьгю огюнде отура:
– Адамлар эр кунъ сач тарап насыл даяна экенлер, мен айда бир кере баш тарайым, онъа да джаным чыкъа, – дей.

* * *

- Сание апте, сиз пек дюльберсинъиз.
- Не ерим дюльбер я, Асан?...
- Антеринъизнен фесинъиз!...

* * *

Бир къызны акъайгъа береджек олалар къыз агълап башлай. Анасы оны тынчландырмагъа тырыша:
– Не япаджакъсынъ къызым, къыз балаларынынъ такъдыри ойле. Илле бир кунъ акъайгъа бармакъ керек. Бир вакъытлар мени де тыпкъы шай акъайгъа берген эдилер, мен къаршылыкъ косътермедим де, эм мына корип турасынъ, яхшы яшаймыз, – дей.
– Эбет, – дей агълап къыз, – сени ят бир адамгъа бергенлери ёкъ да, бабама бергенлер...

* * *

Къарт къары-къоджа ве оларнынъ да бир къызлары бар экен. Учю де сагъыр экен. Кунълернинъ биринде къарт акъай эвге келип апайына:
– Меним янъы чарыкъларымны берсе, Къарасувбазаргъа барып келейим, – дей.
Къартий акъайнынъ не дегенини эшитмей, лякин аш сорай беллеп, къызына:
– Къызым бабанъ ач олгъан ашамагъа бир шейлер бакъса, – дей.
Лякин къыз да озюне кереги киби эшите:
– Не япайым, сизлер бегенген экенсинъиз, о йигитке эвленмеге разы оладжакътырым даа... – дей.

* * *

Яш келин пиширген отъмек эр вакъыт чылкъа ола экен. Онынъ джаныны агъыртмамакъ ичюн къайнатасы:
– Меним келиним отъмекни тамам мен севген киби этип пишире, – дей.
Келин чылкъа отъмеклерни эр вакъыт собанынъ тюбюне сакълай экен.
– Бабай, эгер сиз бойле отъмек севсенъиз, собанынъ тюбюнде чокъ бар, – дей.

* * *

– Эх, акъай, акълынъдамы янъы эвленгенимизде «Сени бутюн омюр бою къолларым устюнде ташырым» деген эдинъ.
– Я о вакъытта шимдикине бакъкъанда эки кере енгиль эдинъ де, апакъай!...